

Elnök: Ha méltóztatnak ehhez hozzájárulni, akkor ezt határozati-
lag kimondom.

Kiván-e még a tisztelt közgyűlés tagjai közül valaki fel-
szólalni? Ha senki sem kíván, minthogy a tárgysorozatot kimeri-
tettük, megköszönve szives türelmüket, a közgyűlést berekesztem.
(Zajos éljenzés.)

K. m. f.

A szappangyökér termelése a deliblati homokpusztán.

Közli: *Ajtay Jenő* m. kir. főerdőmérnök.

Szappangyökér alatt a *Gypsophila paniculata* L. (fátyolvirág)
nevű növénynek földalatti részét értem. Ez a növény az
alföld és főleg a homokbuczkák flórájához tartozik.
A deliblati homokpuszta gazdag növényzetének egyik igen kedves
és — amint beigazolódott — igen hasznos tagja. Előfordul nagy
tömegekben a homokpuszta laza talaju részein, főleg a szél által
feltorlasztott hatalmas homokbuczkák (homokhegyek) oldalán és
tetején. Régebben a *Gypsophila paniculata* L. nem volt olyan
gyakori mint jelenleg. Elterjedése lépést tartott a homokkötés nagy
művével; mihelyt egy homokbuczkát megkötöttünk, annak meg-
állított talaját (homokját) különböző növények magvainak bevetelére
alkalmassá tettük. Így sietett a *Gypsophila paniculata* L. is a neki
alkalmas laza talaju homokbuczkákat gyorsan elfoglalni.

A növény szára 30—120 *cm* magasra megnő. Levelei lánd-
zsásak és hegyezettek. A gyökérből több szárat hajt, melyek még
külön-külön is elágaznak és nagyon bőven fejlesztik bugában
álló virágaikat annyira, hogy a virágzó növény földfeletti része
néha íróasztal nagyságú, kedves bokréta alakot mutat. Maguk a
virágok aprók, a szirmok nagyon halvány kékek, majdnem fehérek.
A növény gyökere 70—250 *cm* mélyre hatol a laza talajba.
Gyakornok koromban — kiállításra küldés czéljából — öt méter
hosszu gyökérpéldányt ástam ki. Az ásott gödröt munka közben

beomlás ellen deszkákkal kellett kiduczozni. A gyökér vastagsága eléri a 10 *cm*-t és szövetében néha 16 éves kort is biztosan mutató évgyűrűket lehet megolvasni.

A gyökér „saponin“ tartalmáról a homokpuszta flórájának megismerése során már tudomást szereztem. Már 1906-ban kísérletet tettem a gazdaságos termeléssel. Tudtam, hogy a gyökér főzetét kicsiben peccéttisztításra, nagyban pedig gyapjufehéítéshez használják. Peccéttisztításhoz a gyökeret szappangyökér név alatt szalámi módjára felszeletelt vagy forgácscsá összefaragott, csontszáraz állapotban árulták gyógyszerárakban és drogériákban, gyapjufehéítéshez pedig porrá őrölt állapotban alkalmazták. Mostani felhasználási módját még nem ismerem, mert még nem sikerült megtudnom, hogy a háború ebben a tekintetben milyen felfedezésre kényszerített bennünket.

A gyökér termelésével és értékesítésével 1906-ban, tehát ezelőtt tiz évvel végzett kísérletek nem vezettek eredményre. A gyökér a beszáradás folytán 60—75 százalékot veszít súlyából. Személyesen voltam jelen az ásási kísérleteknél, de a nagy beszáradás folytán — a tiz év előtt elért métermázsánkénti 16—24 korona ár mellett — még az akkori alacsony munkabérekkel sem lehetett megfelelő nyereséges vállalkozásba fogni. Így az akkor termelt kísérleti anyagból 46 kilogramm gyökeret — mint értékesítésre nem érdemes terményt — a raktár egyik sarkában hagytam, onnan pedig kellő penészesedés után a padlásra tettem. Itt hevert tiz esztendőn át.

A világháborúnak kellett jönnie, hogy a szappan ára hallatlan magasságot érjen el és a saponin-tartalmu anyagok iránt meginduljon a kereslet. Igértek a *száritott* szappangyökérért métermázsánként öt korona tőarat. A kiásás költségeit a termelő viselte volna. Nagyon természetes, hogy a régi eredménytelen, sőt ráfizetéssel járó kísérletek után az akkori eredményhez képest ez is elfogadható jövedelemnek látszott és már-már hajlottunk az *öt korona tiszta jövedelem* mint „jó eredmény“ elfogadása felé. Az öt koronás ajánlattal egyidejűleg lehozattam a tiz év óta heverő penészes gyökeret a padlásról és mintát küldtem belőle egy jobb nevű drogériának. Természetesen a minta is penészes volt. Soká kaptam választ a drogériától, mert hiszen Deliblat és hadimenetrend a háboru alatt összeforrt fogalmak voltak. Teltek a napok. Az öt

koronás tőár ajánlattevője sürgette a döntést. A végleges határozat ideje alatt megérkezik a drogéria levele, melyben a penészes gyökérért métermázsánként 135 koronát ígér. Ez az összeg és a régi 24 koronás, továbbá az új öt koronás (tőár) ajánlat között akkora különbség volt, hogy én tiz év előtti kísérleteimből a termelés nehézségeit és az óriási beszáradási sulyveszteséget ismerve, nem tudtam a 135 koronás árt elhinni. Elküldtem tehát a 10 év óta heverő teljes 46 kiló penészes anyagot, mire a drogéria kifizetvén a gyökerek árát a legjobb bizonyítékkal, készpénzzel válaszolt.

A gyökér kiásása, kezelése és penészmentes szárítása körüli tapasztalataim éppen a tiz év előtti kísérleti anyagból és éppen annak megpenészedése következtében megvoltak. Ezeken okulva született meg a *házilagos termelés* gondolata. Kiástunk 353·41 métermázsa nyers gyökeret, mely megfelelő szellős helyen kiszáritva 149·53 métermázsa I. osztályu és 17·23 métermázsa II. osztályu szappangyökeret adott. Közben a szappangyökér értéke tovább emelkedett, annyira, hogy a zárt írásbeli versenytárgyaláson a a kikiáltási ár felett 100—100 százalék többletet értünk el. Az I. osztályu szappangyökérért a vevő métermázsánként 270 (kettőszázhetven) K-t, a II. osztályu gyökérért pedig 120 (egyszázhusz) K-t fizetett. Elértünk 11.500 K termelési költséggel szemben 42.440 K 70 f bevételt, illetőleg a megajánlott 5 K tőárral szemben 185 (egyszáznyolczvanöt) K tőárat.

Nem remélt bevétel!

A sok szenvedés, gyász és pusztulás mellett ilyent is hoz a háboru!

A munkások szakmányban dolgoznak. A gyökeret a lehetőség mélyen kell kiásniok. A szárítás fedett, léczes, szellős raktárakban — közönséges tengerigórékban — történik. A hosszú, vastag gyökérről a gyökfőt a „deliblati ágnyeső fűrészes”-szel lefűrészeljük. Maga a gyökér az I. osztályu áru, a lefűrészelt gyökfők pedig — mert fásult szárrészek is vannak rajtuk — a II. osztályu áru.

